

HALKLA İLİŞKİLER ARAŞTIRMALARINDA VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BULGULARIN ANALİZİ

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

ATA-AÖF

HALKLA İLİŞKİLERDE STRATEJİ VE PLANLAMA

Doç. Dr. Sema YILDIRIM BECERİKLİ

İÇİNDEKİLER

- Verileri Kodlama
- Güvenilirlik ve Geçerlilik
- Niteliksel Verilerin Analizi
- Niceliksel Verilerin Analizi
- Grafik ve Tablolaştırma
- Yorumlama ve Analiz

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
- Verilerin kodlamasını kavrayacak
- Araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlilik sorununu anlayacak
- Nicel ve nitel verilerin analiz biçimlerini ayırt edebilecek
- Grafik ve tablolaştırmanın türlerini bilecek
- Araştırma sonuçlarının nasıl yorumlanacağını ve analiz edileceğini çözümleyeceksiniz.

ÜNİTE

7

GİRİŞ

Araştırmalarda veri değerlendirme doğruluk ve güvenilirliğin sürece eşlik etmesi gereken bir düzlemdir.

Araştırmacılar topladıkları verilerin araştırma konusu ya da sorunuyla ilgili olarak ne ifade ettiklerini görebilmek için bazı yöntemlere başvururlar. Anketlerdeki, not defterlerindeki, kayıt cihazlarındaki ya da kâğıt üzerindeki ham verileri, bilgisayar ortamına aktararak yeniden düzenlerler. Bu verilerin özelliklerini görebilmek için onları çizelgeler, grafikler ve tablolar aracılığıyla sunarlar ve sonuçları yorumlarlar. Böylelikle araştırma amacına ulaşır ve örgüt için önemli verilerin ve yorumların pratikte kullanılması aşamasına geçilir. Araştırma verilerinin yorumlanması ve analizi araştırmanın en son ve en önemli bölümüdür.

Araştırmacılar bu bölümde şimdiye kadar sarfettikleri emeklerinin karşılığını oluştururlar. Araştırmaların örgüt yönetimiyle ya da kamuoyuyla paylaşılmasında en dikkat çekici nokta, burasıdır. Araştırma raporunun yazılmasında, tüm aşamalara olduğu gibi bu noktanın da yazılmasında titizlik gösterilmesi gerekmektedir. Araştırmacı verileri yorumlar ve analiz ederken, baştan sona araştırmayı yürütürken edindiği bilgi ve izlenimler eşliğinde hareket eder. Verileri kendi aralarında karşılaştırır, aralarındaki anlamlı ilişkileri ve neden-sonuç bağıntılarını çıkarmaya çalışır. Böylelikle toplanan verileri içinde bulunulan örgütsel ve toplumsal bağlam içinde çözümleyerek sunar. Veriler tek başlarına bir anlam ifade etmezler. Araştırmacının onları yorumlaması ve analiz etmesiyle birlikte bir anlam taşımaya başlarlar.

Araştırmanın ulaştığı sonuçlar ne denli sağlam gerekçelerle yorumlanır ve analiz edilirse örgütün ve kamuoyunun, araştırmaların ve araştırmacının güvenilirliğine ve bu konuda yeterliliğine ilişkin inançları o kadar pekişir. Bu güven düzeyi, bundan sonra yapılacak araştırmalar için de dayanak oluşturur. Bu bölümde halkla ilişkiler araştırmalarında verilerin nasıl değerlendirileceği ve bulguların nasıl analiz edileceği ele alınmaktadır.

VERİ KODLAMA

Veri kodlama, ham verileri bilgisayar ortamında okunabilir hâle getirmek için sistematik olarak yeniden düzenlemektir. Bilgiler bir biçimden bir başka biçime dönüştürülür. Veriler eğer sayılar olarak kaydedilmişse, kodlama daha basit bir biçimde gerçekleştirilebilir. Ancak araştırmacı açık uçlu ve sayısal olarak ifade edemeyeceği sorular sormuşsa, kodlama süreci çok zorlaşır (Neumann, 2007:495-496).

Araştırmacılar bir kodlama prosedürü ve kod çizelgesi kullanırlar. *Kodlama prosedürü*, değişken özelliklerine belirli sayıların tayin edildiğini belirten bir dizi kuraldır. *Kodlama çizelgesi* ise; değişkenlerin kodlanma prosedürünü ve konumlarını bilgisayarın kullanabileceği bir formatta tanımlayan belgedir.

Örnek

- Örneğin bir araştırmacı, araştırmaya katılan erkekleri 1, kadınları 2 olarak kodluyor. Başka bir örnek verecek olursak, "Firmamızla ilgili nereden bilgi sahibi oldunuz?" sorusunun yanıtları şöyle olsun:
- Firma yetkilileri (1)
- Ailem (2)
- Arkadaşlarım (3)
- Broşür (4)
- Katalog (5)
- Web sayfası (6)
- Gazete haberi (7)
- Diğer (8)
- Bu sorunun tüm şıkları kodlamaya uygun hâle getirilmiştir. Bilgisayardaki programlar aracılığıyla bu sorunun şıklarından 6'yı kodladığımızda, bilgisayar bunu otomatik olarak web sayfası olarak algılayacaktır.

Araştırma tasarımı ne kadar mükemmel hazırlanmış olursa olsun, veriler doğru girilmezse sonuçlar da yanıltıcı olacaktır.

Veriler kodlama prosedürüne uygun bir şekilde kodlanırlar. Verileri kodlarken doğruluk son derece önemlidir. Kodlama veya verilerin bilgisayara girilmesi sırasında yapılan hatalar, ölçümlemelerin geçerliliğini tehdit eder ve yanıltıcı sonuçlara neden olurlar. Mükemmel bir örneklemi, mükemmel ölçütleri bulunan ve veri toplama aşamasında hiç hata yapmayan bir araştırmacı, kodlama sürecinde verileri bilgisayara hatalı olarak girerse, bütün araştırma sürecine verilen emek yok olur. Araştırmacı verileri dikkatli bir şekilde kodladıktan sonra, kodlamanın doğruluğunu kontrol eder, hatalı girilenleri düzeltir (Neumann, 2007:498).

Veriler genellikle SPSS (Statistical Package for the Social Science) adlı bir programda değerlendirilir. Çok uzun süredir sosyal bilim araştırmacılarının kullanıyor olması, nicel verileri değerlendirmenin pek çok yolunu sunması ve çoğu istatistik ölçüyü kapsaması nedeniyle tercih edilmektedir. Olanakları çok fazla olduğu için karmaşık bir yapı arz eder ve öğrenmesi uzun zaman alabilir. Bu nedenle halkla ilişkiler uygulamacıları bu programı öğrenebilirler ya da araştırma şirketlerinin bu konudaki uzmanlığına başvurabilirler.

GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK

Güvenilir olmayan veri değerlendirmelerinde tutarsız sonuçlar ortaya çıkar.

Nicel Araştırmalarda Güvenilirlik ve Geçerlilik: Güvenilirlik ve geçerlilik bütün ölçümlerin temel meselelerinden biridir. Her ikisi de ölçümleri yapılarla bağlamakla ilgilidir. Tüm araştırmacılar ölçümlerinin güvenilir ve geçerli olmasını arzu ederler. Her iki kavram da bulguların doğruluğunu, sağlamlığını veya inanırlılığını sağlamaya yardımcı olur (Neumann, 2007:276-277; Punch, 2005:95-96; Kuş, 2003:34; Ercan ve Kan, 2004:214).

Güvenilirlik, tutarlılık ya da sağlamlık anlamına gelir. Aynı şeyin eş ya da benzer koşullarda tekrarlandığında, aynı sonuçların alınabileceğine işaret eder. Güvenilirliğin tam aksinde dengesizlik, istikrarsızlık ve tutarsız sonuçlar veren bir ölçüm süreci söz konusudur.

Güvenilirlik iki şekilde ölçülür; zaman içinde tutarlılık ve iç tutarlılık. Zaman içinde tutarlılık veya sabitlik, ölçmenin zaman içinde değişmezliği anlamına gelir. Aynı insanlarla, aynı koşullar altında ancak farklı zaman dilimlerinde aynı araç kullanılırsa, bu araçlarla aynı sonuçlara ulaşma düzeyidir. Aynı sonuçlar elde edilemiyorsa, o araç güvenilir değildir.

İç tutarlılık güvenilirliği ise; daha önce tanımlanan ve ölçmenin kavram veya göstergeyle ilişkilendirilmesidir. Araştırmada kullanılan soruların birbirleriyle ya da aynı şeyi ölçmeye çalışan tüm soruların kendi aralarında ne ölçüde tutarlı olduğuyla ilişkilidir. Bu, bir ölçüm aracının iç tutarlılığıdır. Sosyal bilimlerde, güvenilirliği ölçmek için **tekrarlama, alternatif form veya yarılama yöntemleri** kullanılabilir. (Küçükkurt vd., 1988:147-148).

Tekrarlama yöntemiyle; güvenilirliğin ölçülmesi için değişik yer ve zamanda anket uygulaması tekrarlanmaktadır. Ancak zaman ve yerin değişmesi sonuçları da etkileyeceği için bu yöntemin her zaman sağlıklı sonuçlar verdiği söylenemez.

Örnek

- Örneğin örgüt çalışanlarının iş doyum düzeyini ölçmek için 2012 yılının Ocak ayında bir araştırma yürütebilir. Çalışmanın güvenilirliğini test etmek için, aynı çalışmayı aynı sorularla ve aynı kişiler üzerinde 2013 yılının Ocak ayında yürüttüğümüzde sonuçlar farklı çıkabilir. Geçen zaman diliminde örgüt çalışanlarının maddi şartları yükselmiş ya da düşmüş olabilir. Ayrıca işlerinden edindikleri maddi tatminin yanında manevi tatmin de pek çok unsura bağlı olarak düşebilir ya da yükselebilir. Araştırmacının bu koşulları kontrol etmesi mümkün değildir. Bu nedenle tekrarlama yöntemi güvenilirliğe ilişkin her zaman sağlıklı sonuçlar vermeyebilir.

Kontrol soruları, araştırmanın güvenilirliğini temin etmede kullanılır.

Alternatif form yönteminde; araştırılan konuyla ilgili anket formu oluşturulurken, ikinci bir anket formu oluşturularak deneklere ikinci soru formu da uygulanır ve iki anket formu sonuçları karşılaştırılır.

Yarılama yönteminde ise anket formunda yer alan soruların bir kısmı kontrol amacıyla kullanılır. Kontrol sorularıyla diğer sorular karşılaştırılarak araştırmanın güvenilir olup olmadığı belirlenir.

Geçerlilik ise doğruluğa işaret eder. **Geçerlilik; araştırmacının sahip olduğu fikrin ya da kullandığı kavramların gerçekliğe ne kadar iyi "oturduğuna" gönderme yapar.** Geçerlilik eksikliği, bir araştırmacının toplumsal dünyayı tanımlamak, kuramlaştırmak veya analiz etmek için kullandığı yapılarla, toplumsal dünyada gerçekte ne olup bittiği arasında uyumsuzluk varsa oluşur. Basit bir şekilde ifade

edersek, *geçerlilik*; *araştırma yoluyla ölçülen toplumsal gerçekliğin araştırmacıların onu anlamak için kullandığı yapılarla ne kadar eşleştiğidir*. Kısaca ölçülen şeyin, ölçülmesi amaçlanan şeyle örtüşüp örtüşmediğine işaret eder.

Örnek

- Örneğin örgüt ün medyada yer alma biçim ve içeriğinin, tüketiciler üzerinde nasıl bir etki yarattığını ölçmeyi hedefleyen bir araştırma yürüttüğümüzü düşünelim. Öncelikle sorduğumuz soruların tüm tüketicilerin medya izleme alışkanlıklarını /sıklıklarını/biçimlerini kapsayıp kapsamadığını kontrol etmemiz, daha sonra sorduğumuz soruların ise; izledikleri/dinledikleri/okudukları bu metinlerin onların örgüte karşı düşüncelerini etkileyip etkilemediğini (nasıl?) ölçen sorular olup olmadığını denetlememiz gerekmektedir. Araştırdığımız şeyle, araştırmayı hedeflediğimiz şey arasında bir boşluk oluşmamalıdır.

Ölçeğin geçerliliğini yüksek, orta ya da düşük olarak niteleyebiliriz.

Geçerlilik; *iç geçerlilik* ve *ölçüt geçerliliği* olmak üzere ikiye ayrılır. İç geçerlilik, ölçülmek üzere tanımlanmış kavramla, toplanmış enformasyonun gerçekte ilişkili olup olmadığını verir. Ölçüt geçerliliği ise; ölçmede kullanılan testin her defasında aynı şeyi ölçüp ölçmediğini verir.

Geçerliliğin, davranışsal özelliklerin ölçülmesinde önemli bir yeri vardır. Davranışsal özelliklerin ölçülmesinde kullanılan ölçeklerin hiçbirinin geçerliliği tam değildir. Ancak ölçeklerin, geçerliliği yeterli sayılabilecek doğrulukta ölçümler verecek düzeye getirilmesi mümkündür. *Geçerlilik, bir ölçme aracının kullanıldığı amaca hizmet etme derecesi olduğundan, ölçme araçlarından elde edilecek ölçümler hangi amaçlar için kullanılacaksa, ölçme geçerliliği de o amaca bağlı olarak değişecektir.*

Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik: Nitel araştırmaların önkabulleri ve yapısı, nicel araştırmalarınkinden oldukça farklıdır. Şimdi nicel ve nitel araştırmalar arasındaki temel anlayış farklılıklarını gördükten sonra, geçerlilik ve güvenilirlik konusunda ayrıldıkları ve birleştikleri noktalara değineceğiz.

Nitel araştırma yürütenlerin çoğunluğu, güvenilirlik ve geçerlilik ilkelerini kabul ederler ancak bu ilkeleri farklı bir biçimde uygularlar. Güvenilirlik nitel araştırmalar da sağlamlık ve tutarlılık anlamına gelir. Araştırmacılar gözlemlerini tutarlı bir şekilde kaydetmek için çeşitli teknikler kullanırlar (görüşmeler, katılım, fotoğraflar, belge incelemeleri). Nitel araştırma yürüten kişiler, zaman içinde gözlem yaparken tutarlı olmaya çalışırlar. Verilerin doğruluğu anlamına gelen geçerlilik konusunda ise gerçek yaşamın adil, dürüst ve dengeli bir anlatımını sunmaya çalışırlar. Nitel araştırmacılar nicel araştırmacılar gibi topladıkları veriyi kurdukları soyut yapıyla eşleştirmek yerine, daha çok toplumsal yaşamın, incelenen insanların deneyimlerini sadık kalan samimi bir portresini çizmekle ilgilenirler.

Nicel araştırma yaklaşımında verilerin sayısal ifadesi ön plandayken, nitel yaklaşımda verilerin çeşitliliği ve farklılıkları önemlidir.

İçerden bir bakış açısı yakalamaya çalışarak, incelenenlerin olayları nasıl anlamlandırdığını kavramaya çalışırlar (Neumann, 2007:286).

Tablo 7.1. Nicel ve Nitel Araştırma Yaklaşımları Arasındaki Farklılıklar

Nicel Araştırmalar	Nitel Araştırmalar
Varsayım Gerçeklik nesneldir. Asıl olan yöntemdir. Değişkenler kesin sınırlarıyla saptanabilir ve bunlar arasındaki ilişkiler ölçülebilir. Araştırmacı olay ve olgulara dışarıdan bakar, nesnel bir tavır geliştirebilir.	Varsayım Gerçeklik oluşturulur. Asıl olan çalışılan durumdur. Değişkenler karmaşıktır ve iç içe geçmiştir, bunlar arasındaki ilişkileri ölçmek zordur. Araştırmacı olay ve olguları yakından izler, katılımcı bir tavır geliştirir.
Amaç Genelleme Tahmin Nedensellik ilişkisini açıklama	Amaç Derinlemesine betimleme Yorumlama Aktörlerin bakış açısını anlama
Yaklaşım Kuram ve denenceyle başlar. Deney, manipülasyon ve kontrol Standart veri araçları kullanma Parçaların analizi Uzlaşma ve norm arayışı Verilerin sayısal ifadesi	Yaklaşım Kuram ve denenceyle son bulur. Kendi bütünlüğü içinde ve doğaldır. Araştırmacının kendisi veri toplama aracıdır. Örüntüler ortaya çıkarılır. Çokluk ve farklılık arayışı hakimdir. Verinin, derinliği ve zenginliği içinde betimlenmesi benimsenir.
Araştırmacının Rolü Olay ve olguların dışında yansız ve nesneldir.	Araştırmacının Rolü Olay ve olgulara dahildir, öznel bakış açısına sahiptir ve empatiktir.

Kaynak: Yıldırım ve Şimşek, 2006:49.

Tartışma

- Bir araştırmacının olay ve olgular dışında tamamen yansız ve nesnel olması mümkün müdür? Görüşlerinizi forumda paylaşabilirsiniz.

Nitel araştırmacıların geçerliliğin temel ilkesi olan doğruluğa yani yanlış ya da çarpıtılmış anlatımlardan kaçınmaya özen gösterirler. Toplumsal dünyayla ilgili anlayışları, fikirleri ve açıklamalarıyla, gerçekte gerçekleşmekte olan arasında temel bir uyum oluşturmak için çaba sarf ederler (Neumann, 2007:288).

NİTELİKSEL VERİLERİN ANALİZİ

Nitel araştırmalardan ortaya çıkan veriler “zengin” ve “derin” veriler olarak tanımlanmaktadır. Verinin zenginliği, nitel araştırmacıların sağladıkları grift detaylara işaret etmektedir. Çalıştıkları insanlarla bir ilişki süreci yürütmeleri, onların geniş detaylar yakalamalarına ve araştırdıkları olgulara ya da insanlara dair

açıklayıcı ve aydınlatıcı perspektifler sunmalarına olanak sağlamaktadır (Kuş, 2003:119).

Nicel verileri analiz etmek için, önce verileri analize hazırlamak ve düzenlemek gerekir. Veriler çizelgeler ve tablolar yoluyla düzenlenirler ve istatistiksel ölçülerle özetlenirler. Araştırmacılar istatistiksel analizleri, hipotezlerini test etmek ve araştırma sorularını yanıtlamak için kullanırlar. Başlangıç düzeyindeki araştırmacılar, bazen sonuçları bir hipotezi desteklemediğinde bir şeyi yanlış yapmış oldukları hissine kapılırlar. Oysa araştırma sonucunda hipotezler doğrulanabileceği gibi yanlışlanabilir de. Çünkü bilimsel araştırmanın amacı, toplumsal dünyayı gerçeğe uygun biçimde yansıtan bilgiler üretmektir. Hipotezler, sınırlı bilgiye dayalı kuramsal tahminlerdir; test edilmeleri gerekir. Tüm bu süreçte her şey öngörüldüğü biçimde gerçekleşse dahi önümüzdeki temel sorunlardan biri, olgulara, çizelgelere, tablolara ya da istatistiklere anlam atfetmenin tek yolu, kuramı kullanmaktır. Olgular kendi kendilerine konuşamazlar. Araştırmacı olarak kendi kuramımıza (kavramlar, kavramlar arasındaki ilişkiler, varsayımlar, kuramlar tanımlamalar) geri dönmeli ve sonuçları anlamlandırmalıyız (Neumann, 2007:536-537).

NİCEL VERİLERİN ANALİZİ

Nicel veriler daha kesin sonuçlar üretirken, nitel verilerin analizi araştırmacının görece daha emek yoğun bir süreç içine girdiği analiz türüdür.

Nicel çalışmalardan çıkan veriler güçlü, dikkatli ve güvenilir olarak betimlenir. Bu sıfatlar verilerin büyük bir kesinlik ve doğruluk içerdiğini betimlemektedir. Bunlar sistematik prosedürlerle toplanmakta ve bir başka araştırmacı tarafından kolayca kontrol edilebilir karakterdedirler (Kuş, 2003:119).

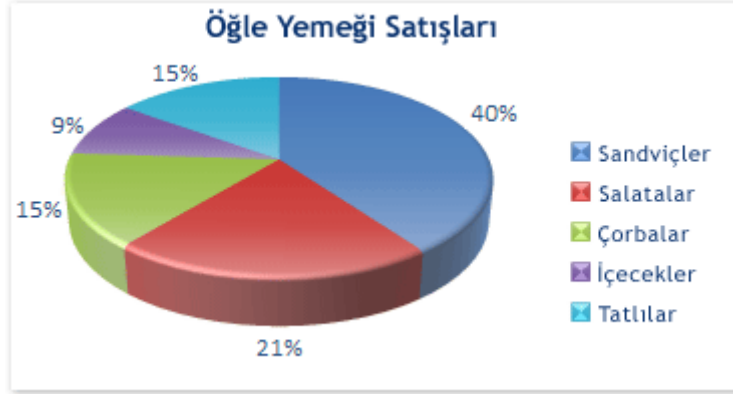
Nicel verilere göre nitel verilerin analiz edilmesi daha zor bir süreçtir. Nitel analiz, bir araştırmacının bizzat veri notlarını tekrar tekrar okuyarak, okunanlar üzerine düşünerek ve mantıkla muhakemeye dayanarak karşılaştırmalar yaparak daha çok çaba göstermesini gerektirir. Çoğu nitel veri analizi biçimi, kodlama ve analitik hatırlatma notları yazmayı gerektirir. Her ikisi de araştırmacının verileri dikkatli bir biçimde okumasını ve onlar hakkında ciddi olarak düşünmesini gerektiren yoğun çabalar (Neumann, 2007:703).

GRAFİK VE TABLOLAŞTIRMA

Araştırma sonucu elde edilen bulgular, yazının yanında tablolar, şekiller ya da grafikler eşliğinde sunulurlar. *En sık kullanılan grafikler; sütun grafiği ve pasta grafiğidir.* Toplanan verilerin sütun şeklindeki grafikte gösterilmesine sütun grafiği adı verilmektedir. Bu tür bir grafikte gösterilmek istenen değerler, sütun ve çubuklarla ifade edilir. Çizgi grafiğinde olduğu gibi dikey ve yatay çizgiler çizilir ve eşit aralıklarla bölünür. Karşılaştırılacak değerler bu aralıklar üzerinde işaretlenir. Sütun grafiğinde, eğer kategorileri oluşturan toplam sayılar yani örneklem sayısı az

ise, sayı verilmelidir. Ancak örneklem sayısı yüksekse yüzdeler kullanılmalıdır. Sütun grafiğiyle değişkenlerin dağılımları gösterilebilir.

Pasta grafiği, verileri “pastanın dilimleri” veya bir bütünün oranları olarak görselleştirmemizi sağlar. Şimdi bir lokantanın öğle yemeği satışının yiyeceklerle göre dağılımını pasta grafikle görelim. Bu lokanta % 40 oranında sandviç, % 21 oranında salata, % 15 oranında içecek, % 15 oranında çorba, % 9 oranında ise tatlı satmaktadır.

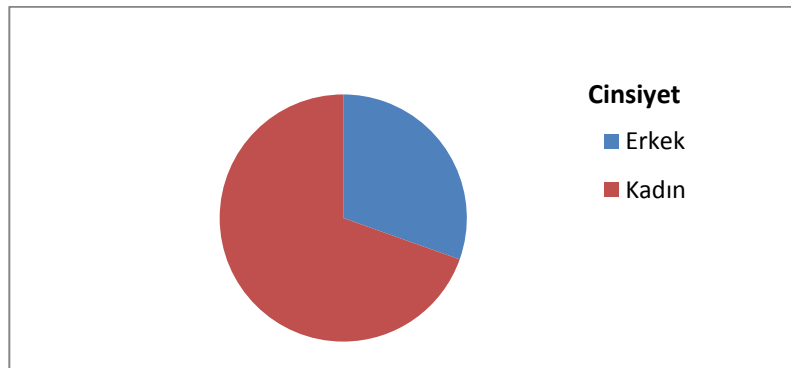
Şekil 7.1. Pasta Grafik Örneği 1

Kaynak: google.com

Başka bir pasta grafikte araştırmaya katılan kadın ve erkeklerin dağılımı görülmektedir. Araştırmaya katılan 69 kişiden 48'i yani %69,6'sı kadındır. 21 kişi yani % 30,4'ü erkektir. Pastanın kırmızı renkli bölümü kadınları, mavi renkli bölümü erkekleri temsil etmektedir.

Cinsiyet

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikimli yüzde
Kadın	% 48	% 69,6	% 69,6	% 69,6
Erkek	% 21	% 30,4	% 30,4	% 100,0
Toplam	% 69	% 100,0	% 100,0	

Şekil 7.2. Pasta Grafik Örneği 2

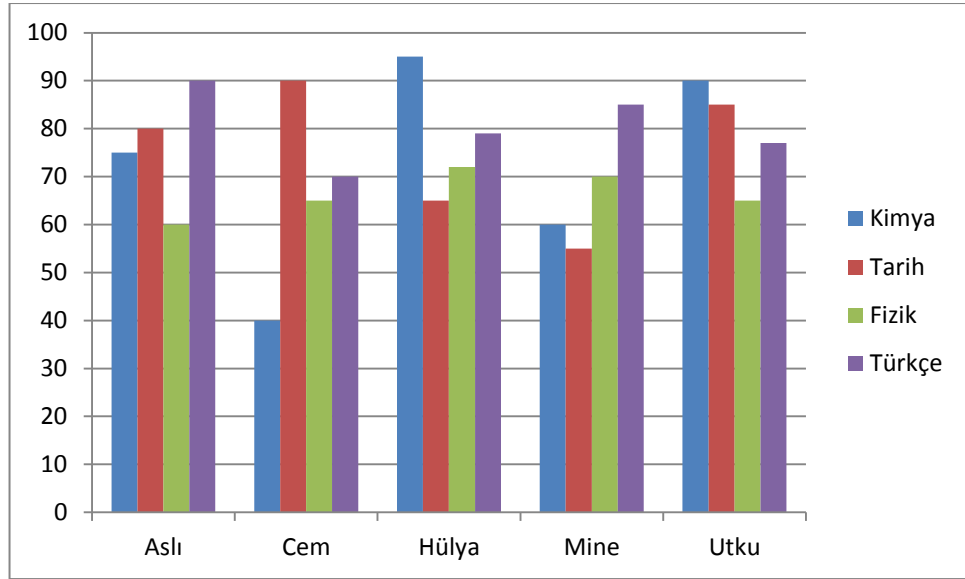
Pasta grafikte, araştırmada sorulan bütün soruların dağılımı bu şekilde görselleştirilerek sunulabilir.

Verileri görsel unsurlarla destekleyerek sunmak, araştırma bulgularını diğer insanlara sunmayı kolaylaştırmaktadır.

Sütun grafik örneği ise aşağıdaki gibidir:

Öğrencinin Adı	Kimya	Tarih	Fizik	Türkçe
Aslı	75	80	60	90
Cem	40	90	65	70
Hülya	95	65	72	79
Mine	60	55	70	85
Utku	90	85	65	77

Şekil 7.3. Beş Öğrencinin Bir Dönemde Dört Dersten Aldığı Notların Sütun Grafikte Gösterimi

YORUMLAMA VE ANALİZ

Araştırma raporunda; araştırma raporunun sorunu, yöntemi ve sonuçları açıklandıktan sonra yeni araştırma önerilerinde bulunulur.

Bir araştırmanın sonuçlarının yorumlanması ve analiz edilmesi, araştırmanın en önemli aşamasıdır. Elde edilen bilgiler, örgütün ihtiyaç duyduğu bir konuya ya da soruna ilişkin olarak gerektiği gibi yorumlanarak sunulmalıdır. Son evrede araştırma raporu hazırlanır ve bu son evredir. Araştırma raporu, araştırmanın bütün bir özetini oluşturmaktadır. Halkla ilişkiler açısından araştırma raporunun amacı; araştırmayla ulaşılan sonucu örgüt yönetimi ve gerektiğinde örgütün paydaşlarıyla (tüketiciler, medya, hissedarlar, tedarikçiler vs.) paylaşmaktır. Her aşamada olduğu gibi bu aşamada da planlı ve sistematik bir yaklaşım izlenmelidir. Yorumlama ve analizin sunuluş biçimine ve içeriğine karar verilmelidir. Araştırma raporunda yer alması gerekenleri şu şekilde açıklayabiliriz (Güven, 2001:205-210):

Araştırma Raporunun Biçimi ve İçeriği: Araştırma raporu hazırlanırken, uyulması gereken bazı biçimsel özellikler vardır. Bunlar dipnotlar verilerek, sistematik biçimde raporun bölüm ve alt bölüm başlıklarını göstererek, sonuçta verilmesi gereken ekler varsa bunları göstererek, verilerin değerlendirilmesinde görsel üstünlük sağlayan çizelge, tablo ve grafiklere yer vererek ve iyi bir sayfa düzeni verilerek gerçekleştirilebilir. İyi bir araştırma raporunun içerik açısından da;

- Öz ama yeterince ayrıntılı olmasına
- Okuyucuya bağımsız yorumda ve yargıda bulunabilme olanağı sağlamasına
- Araştırmacının kendi yorum, yargı ve önerilerine açıklık kazandıracak genişlikte olmasına özen gösterilmelidir.

Araştırma raporunda; araştırma sorununun net bir şekilde ortaya konulmasına, bu sorunu yanıtlamak için başvurulmuş araştırma yöntem ve tekniklerinin açıklanmasına ve sonuçta ulaşılan verilerin yorumlanmasına ve analizine yer verilmelidir.

Araştırma Raporunun Bölümleri: Araştırma raporu şu bölümlerden oluşur:

- **Araştırma sorunun açıklanması:** Araştırmacının hareket noktasının daha önce yapılmış araştırmalarla ilişkilendirilerek açıklanması, araştırmacının alandaki yerinin ve katkısının belirlenmesinde son derece önemlidir. Burada neden araştırma yapmaya ihtiyaç duyulduğu anlatılır; araştırmacının temel ve yan varsayımları, ilişkisi belirlenen ya da aralarında ilişki aranan değişkenler açıkça ortaya konmalıdır. Bir araştırmada sorun, örgütün ilgi alanları, bilgi alanları, gözlem yaptığı konular, merak ettikleri, şikâyet ettikleri, beklentileri üzerine şekillenebilir. Ancak araştırma sorununun, araştırma olanakları da göz önünde bulundurularak daraltılması gerekir. Her şeyin bir araştırmayla ölçülmesi ve ortaya çıkartılması mümkün değildir. Bu nedenle sorun sınırlandırılmalıdır.

Örnek

- Tüketicilerin satın alma alışkanlıklarına yönelik bir araştırma örgüt için fazla masraflı ve zaman alıcı olabilir. Bu nedenle sorunun “Gençlerin internet üzerinden gerçekleştirdikleri satın alma davranışları” olarak daraltılması mümkündür.

- **Araştırma yönteminin açıklanması:** Araştırma raporunun ikinci bölümünde, araştırma yönteminin bilimselliğine ilişkin açıklamalarda bulunulur ve seçilen yöntem gerekçelendirilir. Bu bağlamda araştırma için seçilen yolların neden ve nasıl seçildiği açıklanmalıdır. Hangi gözlem ve örnekleme tekniklerinin kullanıldığı, bunların nasıl uygulandığı aktarılmalıdır. Anketörlerin ve gözlemcilerin nasıl eğitildiği, örneklem ve verilerin güvenilir ve geçerliliğinin nasıl denetlendiği ifade edilmelidir.
- **Araştırma sonuçlarının açıklanması:** Bu denli uzun ve emek gerektiren bir süreçten sonra, varılan sonuçlar önem sırasına ve numaralandırılmış

paragraflarla sunulmalı ve anlaşılır biçimde sergilenmelidir. Burada araştırmacının ve diğerlerinin görmek istediği şey; toplanan bilgilerin araştırmacının amacına hizmet edip etmediğidir.

Araştırma raporunda sonuçlar yorumlanırken, kesin ve genel ifadeler kurmaktan kaçınılmalı; sonuçların bu araştırmaya özgü olduğu vurgulanmalıdır.

Araştırmayı yapan kişi, bu konuda geniş bir deneyim ve bilgi birikimi elde etmiş bir biçimde sürecin sonuna geldiğinde, araştırma sorunu ve bu soruna getirdiği yanıtlarla ilgili olarak bazı yorumlarda ve analizlerde bulunabilmelidir. Bu konular, bu bölümde dile getirilmeli, eldeki veriler bir genellemeye gitmeye olanak tanıyacak yeterlilikte ise, bu genellemelerin güvenilirlik düzeyi de açıklanmalıdır. *Araştırmacı yorum ve analizlerde bulunurken, sosyal bilimlerde, özellikle de iletişim ve halkla ilişkiler alanında hiçbir zaman kesin doğruların bulunmadığını gözden kaçırmamalıdır.* Bu nedenle kesin yargılarda bulunmaktan kaçınılmalı, esnek ve ihtiyatlı olmalıdır.

Genel anlamda verileri analiz etme, veriler arasında ilişki ve örüntüleri arama anlamına gelir. Yani tekrar eden davranışlar, nesneler, aşamalar ya da fikirler var mıdır? Sorusuna yanıt arar. Bu veriler arasında bir ilişki bulunduğundan sonra, veriler içinde bulunan toplum/örgüt/yapı (kültürel, siyasal, ekonomik vs.) ile ilişki kurularak anlamlandırılır. Bunun gerçekleştirilmesi, bir olayın, ortamın ya da kişilerin betimlenmesinden çok, genel bir yoruma doğru ilerlenmesine olanak verir.

Örnek

- Satış rakamlarındaki düşüşün nedenini araştıran bir beyaz eşya üreticisi, araştırma yaptığı kişilerin satın alma gücünde de bir düşüş saptarsa, kendi satışlarının düşme nedenini ekonomik göstergelerle açıklayabilir. Ancak birden fazla neden varsa, bunlar arasındaki ilişkileri ve öncelik sırasını saptayarak, politikalar geliştirmesi gerekecektir.

Konuşmalardaki sözlü ve sözsüz ipuçları, araştırmaya sonuçları açısından dikkate değer olgulardır.

Kısacası verilerin yorumlanması ve değerlendirilmesi; öncelikle verilerin titiz bir şekilde araştırmacı tarafından incelenmesini, sınıflandırılmasını, kategorilere ayrılmasını, değerlendirilmesini, karşılaştırılmasını, sentezlenmesini ve üzerinde düşünülmesini gerektirir (Neumann, 2007:674).

Niteliksel verilerin çözümlenmesindeki yaklaşımlardan bir bölümünün, söylem çalışmalarından ilham aldığı gözden kaçırılmamalıdır. Özellikle görüşmeler (derinlemesine mülakatlar) ya da odak grup çalışmaları aracılığıyla verileri topladıysak, insanların konuşma eylemlerinin açık ve örtük anlamlarını çözümleyebilmeliyiz. Örneğin kişisel zamirleri kullanım biçimlerine (ben, sen, o, onlar) ilişkin kullandıkları zamirler, belli bir konuya, kanaate ve diğerleriyle ilişkilerine bağlı olarak değişebilmektedir.

Bireysel Etkinlik

- Bir örgüt çalışanının kendisiyle birlikte diğer çalışma arkadaşlarından bahsederken "biz" sözcüğünü tercih etmesiyle, sürekli olarak "ben" sözcüğünü kullanması arasında nasıl bir fark vardır?

Bununla birlikte, kişilerin kullandığı benzetmeler (mecazlar/metaforlar) belli bir tanımlamanın arkasındaki örgütleyici ilkelerden biri olmakta ve yanıt verenin o konuya ilişkin kavramsallaştırmasında kilit öneme sahip olabilmektedir (Geray, 2006:177).

Etkileşim açısından; konuşma sırası anlam ve anlamsal ağlar da araştırmacı tarafından verilerin yorumlanması ve analizinde önemli olan bir başka husustur.

Sıra alma, hem araştırmacıların hem de yanıtlayıcıların konuşmaya müdahalelerinin yapısını, düzeninin ve uzunluğunu betimlemek için yapılmaktadır. Anlamsal ağlar ise, hem araştırmacıların hem de yanıtlayıcıların konuşmaya soktuğu ve yeniden geliştirdiği temel terim ve kavramların araştırılmasıdır. Söylemlerin çözümlenmesinde dilin ve diğer işaretlerin çözümlenmesi, araştırma kanıtını iletişim sürecinin ortaya çıktığı noktadan yakalamaya çalışmaktır. Dil ve onun bileşenleri, niteliksel araştırmalarda kanıtın temel araçlarıdır ve bu nedenle önem taşırlar (Geray, 2006:177).

- *Yeni araştırma önerilerinde bulunulması:* Araştırma raporu, son olarak alanda yapılması gereken yeni araştırmalar için bazı önerilerde bulunulmasıyla bitirilebilir. Böylelikle bundan sonraki araştırmalara ortam hazırlanarak, örgütün bu konuda istikrarlı bir yapıya kavuşturulması amaçlanır.

Bireysel Etkinlik

- Sağlık sektöründe faaliyet gösteren bir özel hastanenin halkla ilişkiler uzmanı olarak, hastalar üzerinde bir memnuniyet araştırması yürütmüş olsaydınız, yeni araştırma önerileriniz neler olurdu?

Araştırma, kendinden sonra gelecek araştırmalar için zemin oluşturmaktadır.

Özet

- Araştırma süresince toplanan veriler kodlanırlar ve analiz için hazır hâle getirilirler. Araştırmacılar verilerin doğru bir şekilde kodlandığından emin olmalıdırlar. Araştırmacılar, araştırmaların güvenilirlik ve geçerliliğini temin etmek zorundadırlar. Güvenilirlik, araştırmaların tutarlı ya da sağlam olduğunu ifade ederken, geçerlilik ; araştırmacının sahip olduğu fikrin ya da kullandığı kavramların gerçekliğe ne kadar iyi “oturduğuna” gönderme yapmaktadır. Nicel ve nitel araştırmaların güvenilirlik ve geçerlilik kavramlarını kullanma biçimleri birbirinden farklıdır. Nitel araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlilik, gözlemlerde tutarlı olmakla ve gerçek yaşamın dürüst ve adil bir şekilde aktarılmasıyla yerine getirilir.
- Araştırmalarda kodlanan veriler, grafikler ve tablolar eşliğinde anlamlı bir bütün hâline getirilir. Sütun ve pasta grafiklerle veriler görsel olarak sunulabilir. Grafik ve tablolar, verilerin görselleştirilerek, aktarılmasını kolaylaştırır.
- Verilerin yorumlanması ve değerlendirilmesi ise; araştırmacının bu verileri özenli bir şekilde incelemesi ve bazı yorumlara ulaşması anlamına gelir. Veriler araştırmacı tarafından incelenir, kategorilendirilir, sentezlenir. Veriler arasındaki anlamlı örüntüler keşfedilmeye çalışılır. Niteliksel verilerin çözümlenmesinde ise söylem analizinin olanaklarından yararlanılır. Nitel veri toplama teknikleriyle elde edilen veriler, daha derinlikli bir bilgi edinmemizi kolaylaştırmakla birlikte, yorumlama ve analiz bölümü için daha fazla uğraş verilmesi gerekir.

Değerlendirme sorularını sistemde ilgili ünite başlığı altında yer alan “bölüm sonu testi” bölümünde etkileşimli olarak cevaplayabilirsiniz.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. “.....”,değişken özelliklerine belirli sayıların tayin edildiğini belirten bir dizi kuraldır.” Cümledeki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
 - a) Kodlama prosedürü
 - b) Kodlama çizelgesi
 - c) Sayı tablosu
 - d) Çizelge
 - e) Grafik
2. Aşağıdakilerden hangisi kodlama aşamasına ilişkin bir ifade değildir?
 - a) Veriler kodlama prosedürüne uygun bir şekilde kodlanırlar.
 - b) Verileri kodlarken doğruluk son derece önemlidir.
 - c) Kodlama veya verilerin bilgisayara girilmesi sırasında yapılan hatalar, ölçümlemelerin geçerliliğini tehdit eder.
 - d) Araştırmacı verileri dikkatli bir şekilde kodladıktan sonra, kodlamanın doğruluğunu kontrol eder.
 - e) Araştırmacı yanlış kodlanan verileri görmezden gelir.
3. Sosyal bilim alanında veriler genellikle hangi program kullanılarak değerlendirilir?
 - a) SAS
 - b) SPSS
 - c) STATISTICA
 - d) MINITAB
 - e) STS
4. Aşağıdakilerden hangisinde araştırmalarda güvenilirlik kavramı doğru açıklanmıştır?
 - a) Araştırmaların zaman içinde değiştiğini vurgular.
 - b) Araştırmalarda doğruluk anlamına gelir.
 - c) Araştırmalarda tutarlılık ve sağlamlık anlamına gelir.
 - d) Araştırmacının güvenilir olduğu anlamına gelir.
 - e) Araştırılanların güvenilirliğini vurgular.
5. Aşağıdakilerden hangisi nicel araştırmalarla ilgili bir ifade değildir?
 - a) Amaç, genellemelere varmaktır.
 - b) Araştırmacı nesnel ve yansız bir tutum takınmaya çalışır.
 - c) Standart veri araçları kullanılır.
 - d) Araştırmacı olay ve olguları yakından izler, katılımcı bir tavır geliştirir.
 - e) Araştırmacı sayısal veriler sunar.
6. Araştırma verilerinin sütun şeklindeki grafikte gösterilmesine ne ad verilir?
 - a) Çizgi grafiği
 - b) Pasta grafiği
 - c) Sütun grafiği
 - d) Mum grafiği
 - e) Bar grafiği

7. Aşağıdakilerden hangisi iyi bir araştırma raporu özelliklerinden biridir?
- a) Detaylı ve karmaşık bir yapıda olması
 - b) Araştırmacının yorumlarını yansıtmaması
 - c) Okuyucuya/dinleyiciye yorum yapabilme olanağı vermemesi
 - d) Öz ama yeterince ayrıntılı olması
 - e) Teknik terim ve jargonun metne egemen biçimde kullanılması
8. Araştırmada kullanılan gözlem ve örnekleme teknikleri araştırma raporunun hangi bölümünde yer alır?
- a) Araştırma sorununun açıklanması
 - b) Araştırma sonuçlarının açıklanması
 - c) Grafiklerin ve tabloların sunulması
 - d) Yeni araştırma önerilerinde bulunulması
 - e) Araştırma yönteminin açıklanması
9. Aşağıdakilerden hangisi niteliksel verilerin çözümlemesinde kullanılan yöntemlerden biridir?
- a) İçerik çözümlemesi
 - b) Anket
 - c) Söylem analizi
 - d) Demografik analiz
 - e) Deney
10. Aşağıdakilerden hangisi araştırmacının yorum ve analiz aşamasında kaçınması gereken noktalardan biridir?
- a) Araştırmacı, veriler arası ilişkileri ortaya koymalıdır.
 - b) Araştırmacı verileri toplumsal ve örgütsel yapıyla ilişkilendirerek anlamlandırmalıdır.
 - c) Araştırmacı verileri titiz bir şekilde incelemeli ve sınıflandırmalıdır.
 - d) Araştırmacı sonuçları kesin yargılarla ifade etmelidir.
 - e) Araştırmacı verileri birbiriyle karşılaştırmalı ve sentezlemelidir.

Cevap Anahtarı:

1.A-2.E-3.B-4.C-5.D-6.C-7.D-8.E-9.C-10.D

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). "Ölçeklerde Güvenilirlik ve Geçerlilik". *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 30(3). s: 211-216.
- Küçük Kurt, M., Bir, A. A. ve Yele, S. (1988). "29 Kasım 1987 Erken Genel Seçimlerine İlişkin Kamuoyu Araştırmalarının Geçerliliği", *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı:2, Eskişehir, s. 137-149.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Kuş, E. (2003). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı.
- Neumann, W. L. (2007). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. İstanbul: Yayınodası.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal.
- Güven, S. (2001). *Toplumbiliminde Araştırma Yöntemleri*. Bursa: Ezgi.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel yöntemlere Giriş*. Ankara: Siyasal.

BAŞVURULABİLECEK DİĞER KAYNAKLAR

- Eraslan Yayinoğlu, P. (2005). *Halkla İlişkilerde Araştırma*. İstanbul: Birsen.
- Erdoğan, İ. (2003). *Pozitivist Metodoloji*. Ankara: Erk.
- Brody, E. W. and Stone, G.C. (1989). *Public Relations Research*. USA: Praeger.